

Marjan Hočevar, gostujoči urednik

UVODNIK V TEMATSKO ŠTEVILKO

Pred nami je nova dvojna številka *Družboslovnih razprav*. Objavljamo drugi del tematskih prispevkov o pojavu, ki je za daljši čas preusmeril naše raziskovalne in publicistične prioritete. Ob tem objavljamo tudi štiri prispevke iz »rednega dotoka«.

V uredniškem zapisu ob izdaji prvega dela prispevkov sem na podlagi pregleda ključnih baz podatkov podal preliminarno (kritično) refleksijo naslavljanja pandemije covid-19 v svetovni periodični publicistiki v letu 2020. Bolj kot na predvidljivo številčnost objav sem se osredotočil na »fenomenologijo hitrosti« v postopkih objavljanja. Takšna praksa pušča značilne publicistične odtise. Ena od očitnih lastnosti, ki sem jo problematiziral, je tudi pospešek pri opuščanju načela periodičnosti v znanstvenem publiciranju, ki ga spremlja ugašanje fizičnega tiskanja revij. Sodeč po najnovjših objavah se zdi, da gre za tematiko, ki je raziskovalno zanimiva tudi sama zase. Založbe in uredniki revij so se v pospešku »instantnosti« različno organizirali, tudi v odvisnosti od institucionalnih in finančnih aranžmajev. Nekateri v tekmovalni vni tvegajo rahljanje postopkovne rigoroznosti, zlasti recenzentske. Podobe nekaterih revij so spremenjene do nerazpoznavnosti in bolj spominjajo na spletne novičarske portale kot na znanstvene revije. Temeljitejše ocene takšne preobrazbe bodo mogoče v daljši časovni perspektivi. Se pa že sedaj (v letu 2021) pojavljajo tako scientometrične analize dosedanjega korpusa »kovidnih« objav kot analitični poizkusi obravnav »dolgega kovida« v znanstveni publicistiki. Za mnoge, tudi za avtorje/ice član- kov, pandemija covid-19 poudarjeno nakazuje, da je vztrajanje pri tiskanju in periodični naravi revij zastarelo, nostalgično, potratno in predvsem zamudno. Že sedaj je jasno, da bi bilo nasprotovanje takšnim označbam jalovo. Morda pa je pri tem le treba ohraniti nekaj »metodičnega dvoma«.

Avtorji in avtorice, ki so objavo svojega članka v *Družboslovnih razpravah* dočakali z zamikom, v novem koledarskem letu, čeprav so vsi svoje prispevke oddali v predvidenem roku, tj. do oktobra 2020, so lahko upravičeno nejevoljni, ker nismo vsem omogočili sočasne objave. Zavedam se, da je zaradi neobjave z letnico 2020 pri kom lahko šlo celo za nepričakovane in konkretne zadrege pri obračunavanju načrtovane letne produktivnosti. Iz uvodnega odstavka je mogoče razbrati namige o uredniških dilemah in odločitvah v letu 2020, ki zadevajo tudi nas. V uredništvo so v drugi polovici leta 2020 dotekali tudi kakovostni članki z

»nenujnimi« vsebinami. Razmislek, da se kljub posebnim razmeram ne odrečemo osnovnim merilom in postopkom znanstvenega periodičnega publiciranja, je utemeljen na odgovornosti in ohranjanju integritete raziskovalnega cikla, ki vključuje čimprejšnjo evalvacijo in diseminacijo izsledkov ter znanja nasploh.

V nadaljevanju najprej na kratko predstavljam pet tematskih člankov v tej drugi izdaji, nato pa še štiri članke iz »rednega dotoka«.

Skupna točka vseh petih člankov je obravnava različnih vidikov družbene neenakosti, ki jih je pandemija covid-19 pospešila, poudarila ali »razgalila«. Problematiko upada zaposlovanja in zaposlenosti po panogah, vključno s prekarizacijo v prvem valu epidemije covid-19, obravnavata Jožica Čehovin Zajc in Branko Bembič. Z interpretacijo več različnih agregiranih podatkov preverjata uporabnost različnih konceptov destandardizacije in segmentacije zaposlovanja. Med drugim ugotavljata pričakovano najmočnejši upad zaposlitev v storitvenih panogah, kjer je več nestandardnih (npr. začasnih, občasnih) oblik zaposlovanja, pri tem pa izpostavita študente. Zanimiva je tudi njuna analiza ravnanja in strategij akterjev (države, sindikatov, podjetij), zlasti v okviru segmentacije trga delovne sile. Nina Perger, Blanka Tivadar in Tanja Kamin so preučevale doživljanje žensk, ki so v obdobju epidemije živele same. Analiza strategij spoprijemanja s spremembami vsakdanjega življenja v posebnih okoliščinah je pokazala, da je bila za to družbeno skupino najbolj obremenilna dediferenciacija časovno-prostorskih ritmov, izražena s »prisilnim« združevanjem zasebne in javne sfere. Avtorice ugotavljajo, da so bile glede na njihovo doživljanje najizraziteje prizadete mlajše ženske. Kot je sicer značilno za znatnejši del socioloških obravnav pandemije, tudi avtorice tega prispevka utemeljujejo neustrezno rabo pojma socialna razdalja, ki je v resnici fizična. Ana M. Sobočan se ukvarja z etično prakso socialnega dela v času pandemije covid-19. Na podlagi spletne ankete na manjšem vzorcu socialnih delavk preuči odgovore respondentk na vprašanje, kakšni so njihovi strokovni dvomi oz. kako težavno je pri njihovem delu odločanje za pravilno ravnanje v izrednih razmerah. Ugotavlja, da se z izkušnjami s pandemijo odpirajo vprašanja in dileme o načinu nudenja storitev socialnega dela, vzporedno s potrebo o naslavljanju politike za prevetritev sistema socialnih transferjev, ko se pogloblja neenakost v družbi. Vesna Zupančič predstavi rezultate kvalitativne raziskave o odpornosti slovenskega zdravstvenega sistema na primeru zobozdravstva ob izpostavljenosti v izrednih razmerah, kakršne so ob epidemiji covid-19. Avtorica ugotavlja, da se konceptualne opredelitve odpornosti in tveganja teh sistemov sicer razlikujejo, vsem pa je skupno poudarjanje funkcionalne vzdržljivosti in univerzalne javne dostopnosti do zobozdravstvenih storitev ob spremembah (šokih). Poudarja nujno vzpostavitev pogojev za integriran organizacijski pristop k tveganjem in odzivom, ko se šoki pojavijo, s strani vseh deležnikov (politike, stroke, uporabnikov). Maruša

Špitalar in Marjan Hočevar s konceptualno podlago teorije nesreč preučujeta ranljivost populacije in institucij ob spremenjeni, nelinearni družbeni dinamiki pri naravnih nesrečah. Epidemijo covid-19, ki je v kratkem času pridobila globalne razsežnosti, soočita z obravnavami klasičnih naravnih nesreč. V primerjalno analizo vključita primer poplav z indikatorji nevarnosti, škode, ranljivosti in izpostavljenosti. Ugotavljata, da so poleg podobnosti tudi nekatere ključne razlike med tipoma dogodkov, zato se ti indikatorji različno »obnašajo«. Bistvena je časovno-prostorska kontekstualizacija pojava, tj. njegovega različnega obsega v geografskem prostoru, in stopnje predvidljivosti oz. opredeljivosti trajanja.

Avtorji in avtorice se v izrednih razmerah ukvarjajo tudi s svojimi rednimi raziskovalnimi temami. Minea Rutar obravnava različne pristope pri pojasnjevanju naraščanja dohodkovne neenakosti oz. stagniranja dohodkov nekaterih skupin delavcev v Združenih državah Amerike. Izhaja iz predpostavke o različnih političnih (progresivnih in konservativnih) pogledih na razmerje med produktivnostjo in plačami, ki nimajo nič skupnega z ustreznostjo posamičnih teorij. Njena osnovna ugotovitev je, da teorije, ki dohodkovno neenakost pojasnjujejo z neustreznim razmerjem med delom in kapitalom, ter tiste, ki dohodkovno prikrajšanost pripisujejo razlikam v naravi vrednotenja določenih del, niso nasprotujoče, temveč dopolnjujoče. Tea Golob in Matej Makarovič se lotevata problematike samorefleksivnosti pri mladih v Sloveniji. Njuna analitična podlaga je sociološka teorija kritičnega realizma, ki metarefleksivnost razume v razmerju med avtonomnim delovanjem posameznika in družbenim okoljem. S kvalitativnim raziskovalnim pristopom spletnega anketiranja in semantične analize biografskih pogovorov (intervjujev) razkrivata različne načine soočanja mladih s strukturnimi izzivi, ki oblikujejo njihove življenjske poti in identitete. Hasan Saliu primerjalno preučuje mehanizme krepitve mednarodne podobe držav z distinktivno vlogo javnih diplomacij Evropske unije in Združenih držav Amerike. Avtor ugotavlja, da EU in ZDA navzven izkazujeta izrazito različne vrednotne orientacije. Medtem ko so ključne vrednotne usmeritve ZDA jasne v svoji homogeni in poenostavljeni prepoznavnosti, se mora EU kot kompleksna skupnost nacionalnih držav zanašati na privlačnost notranje vrednotne heterogenosti. Prispevek Vlada Kotnika združuje privlačen esejistični (pripovedovalni) slog z rigorozno analitično (pojasnjevalno) presojo, ko obravnava prakse laganja in soočanja z njimi na primeru Donalda Trumpa. Razčlenitev etičnih »sestavin« resnice in laži avtorju omogoča, da naposled svoje ugotovitve predstavi v obliki napotkov za osmišljanje in opolnomočenje aktivne rezistentne države do laži in manipulacij. Bralci tega prispevka bodo morda zaznali smiselnost odmerjenega subjektivnega (pristranskega) pristopa, ki se mu v prid objektivnosti pri raziskovanju običajno izogibamo. A ko tematiziramo laž, brez čustev ne gre.